

Мишљење о пројекту:

Пут на Исток краља Милана Обреновића: хаџилук и култура Оријента на српском двору

Носилац пројекта: Музеј у Смедереву

Аутори пројекта: др Снежана Цветковић, музејски саветник Музеја у Смедереву и мср Дејан Вукелић, историчар уметности, Математички институт САНУ

Питање османског (турског) наслеђа у Србији разматрано је у историјским, филолошким, политиколошким и антрополошким анализама последњих деценија 20. и на почетку 21. века. У оквиру културне историје истраживачи/це су посебну пажњу посветили овим темама у области архитектуре, одевања, споменичког наслеђа и визуелне културе. У претходним епохама ауторитети на пољу науке и знања су, у циљу идентитетске националне хомогенизације, одбацивали идеју о постојању, прожимању и преузимању различитих културних утицаја посебно од оних који су означени као „други“ (пре свих, турских). Данас је извесно да је без уважавања интеркултуралности немогуће стећи дубље увиде у прошлост.

Већ у називу пројекта **Пут на Исток краља Милана Обреновића: хаџилук и култура Оријента на српском двору** аутори су означили кључна полазишта своје поставке. Реч је о кнезу/краљу Милану Обреновићу, у историографији и даље контроверзној фигури српске нововековне историје, који је након абдикације 1889. године кренуо на пут у Цариград и обилазак Свете земље. Ово је друга важна тачка ауторског концепта јер укључује обилазак Христовог гроба и светих места – хаџилук који је имао важно место у верској обредној култури православног живља са простора Балкана. Даље, дискурс Оријента који је током целог 19. века био, између осталог, значајан за конституисање (конструкцију) онога што је познато као западна култура, појављује се сада у прерађеном виду и у српској културној јавности. И, коначно, четврти чинилац пројекта је дворска култура у Србији која је у последње време предмет истаживања и анализе. Аутори с правом дворску културу у Србији не посматрају као аутохтону. Она није ни западна иако је, на пример, дворски церемонијал делом усвојен из западних монархија, него је спој разноврсних утицаја који су континуирано преплитали у владарској кући Обреновића и Карађорђевића током 19. века.

Пројекат **Пут на Исток краља Милана Обреновића: хаџилук и култура Оријента на српском двору** реализован је кроз две фазе. У првој, која је завршена 2022. године аутори су испунили планиране и преузете активности: обављена су историографска истраживања,

контактирани бројни музеји и библиотеке са циљем позајмице одговарајућих предмета, направљена је реплика дамаскне дрвене зидне облоге из Арапског салона краља Милана Обреновића у Старом двору/Конаку у Београду, дигитализована је књига Михаила Рашића *Пут на Исток*, урађен је 3Д модел Арапског салона, припремљен материјал за снимање документарног филма, и дизајнирани су принтови и каталожка публикација изложбе. У **другој фази** осмишљена је изложбена поставка, завршено снимање документарног филма и публикован каталог. Изложба је представљена у Музеју у Смедереву, од 10. новембра 2023. до 10. марта 2024. године, а у плану су и гостовања широм Србије. Током трајања изложбе обављена су бројна стручна вођења и организована различита предавања са циљем што комплекснијег продубљивања изложбене поставке.

Концепт пројекта, његова вишеструка значења указују да рад представља значајан допринос разумевању прошлости и духа времена. Изложбена поставка и каталог предмета који су донети с путовања краља Милана, реконструкција тзв. Арапског салона у владарском дому Обреновића познатијем као Конак у Београду, фотографије, као и дигитализација књиге краљевог ађутанта Михаила Рашића о путовању пружају могућност стицања значајног увида у овај сегмент историје дворске културе у Краљевини Србији.

Савремени музеолошки приступи и средства за реализацију музејских поставки данас омогућавају много шири приступ и бројнију публику у односу на некадашње верне музејске посетиоце. Аутори планирају да поставку види публика у Србији и изван граница Србије током 2024. и 2025. године, што целом пројекту даје додатну вредност. Ауторски тим, музеалци и историчари уметности др Снежана Цветковић и мср Дејан Вукелић, имају иза себе низ радова посвећених питањима дворске културе и познати су по својим преданим и утемељеним истраживањима. Стога се од њиховог заједничког посла на овом пројекту свакако може очекивати важан допринос културној историји Србије.

Др Ана Столић

Историјски институт САНУ

Београд, 20.3.2024.